

Alytaus ir Vilniaus apskričių savivaldybių viešųjų bibliotekų sistemos veiklos vertinimas ir reitingavimas vadovaujantis BIX (Bibliotheksindex) metodika

Tyrimo apžvalga

Tyrimas „Savivaldybių viešųjų bibliotekų sistemos veiklos vertinimas ir reitingavimas vadovaujantis BIX (Bibliotheksindex) metodika" buvo atliktas remiantis tyrimo „BIX (Bibliotheksindex) metodikos tinkamumas vertinant Lietuvos viešųjų bibliotekų veiklą“ (2013 m.) išvadomis, kuriose teigiama, kad BIX metodika iš esmės tinka šalies viešųjų bibliotekų veiklos vertinimui. Siekiant užtikrinti didesnę duomenų patikimumą ir vertinimo objektyvumą, 2014 m. buvo skaičiuojami visos savivaldybių viešųjų bibliotekų sistemos (toliau – SVB) rodikliai, patikslinta kai kurių rodiklių skaičiavimo metodika, apibrėžtos ankstesnio tyrimo metu įvairiai interpretuotos sąvokos, susijusios su elektroninėmis paslaugomis. Dauguma duomenų, reikalingų BIX rodiklių reikšmėms apskaičiuoti, yra paimti iš bibliotekų 2013 m. statistinių ataskaitų, pateiktų LIBIS bibliotekų statistikos modulyje. Trūkstamus duomenis apie bibliotekų darbo laiką, lankytojus aptarnaujančių darbuotojų ir etatų skaičių, darbuotojų mokymams skirtų valandų skaičių, paprastąsias ir nepaprastąsias išlaidas papildomai pateikė viešosios bibliotekos pagal šiam tikslui parengtas lenteles. Atliekant tyrimą taip pat buvo naudojami Lietuvos statistikos departamento duomenys apie gyventojų skaičių 2014 m. pradžioje.

Bibliotekų grupavimas

Vertinant bibliotekas pagal BIX metodiką, jos suskirstomos į 6 grupes pagal aptarnaujamos bendruomenės dydį. Kiekvienos bibliotekos rodikliai lyginami su kitų tos pačios grupės bibliotekų rodikliais ir reitinguojami atskirai kiekvienoje grupėje. (Plačiau apie BIX metodiką žr.: Jaskonienė D. Savivaldybių pagrindinių viešųjų bibliotekų reitingas // Tarp knygu. – 2014, nr. 3, p. 14-21; <http://regionas.amb.lt/wp-content/uploads/2014/01/BIX-Bibliotheksindex-metodika-ir-jos-taikymas.pdf>).

Grupė	Gyventojų skaičius	Regiono SVB skaičius	Lietuvos SVB skaičius
0	Iki 5000	0	2
I	5000-15 000	0	4
II	15 000-30 000	7	23
III	30 000-50 000	3	19
IV	50 000-100 000	2	8
V	Daugiau kaip 100 000	1	4

Vilniaus regione (Alytaus ir Vilniaus apskrityse) yra 13 SVB. Pagal savivaldybių gyventojų skaičių septynios Regiono SVB pateko į antrąją grupę (Alytaus r., Druskininkų, Elektrėnų, Lazdijų, Širvintų, Švenčionių ir Varėnos), trys – į trečiąją (Šalčininkų, Trakų ir Ukmergės), dvi – į ketvirtąją (Alytaus m. ir Vilniaus r.) ir viena – į penktąją (Vilniaus m.).

Antrai ir trečiai grupei priskirtų Regiono bibliotekų veiklos sąlygos yra panašios, nors gyventojų skaičiaus ir SVB tinklo bibliotekų skaičiaus skirtumai, turintys įtaką daugeliui rodiklių, yra labai dideli. Į ketvirtąją grupę pateko Vilniaus rajono ir Alytaus miesto bibliotekos, kurių veiklos sąlygas lemia didžiuliai gyventojų tankio, bibliotekų tinklo tankumo, bibliotekų prieigos koeficientų skirtumai, bibliotekų tinklo teisinis reglamentavimas, miesto ir kaimo gyventojų poreikių, laisvalaikio struktūros bei kiti skirtumai. Skirtingos šių bibliotekų veiklos sąlygos išryškino objektyvius skirtumus tarp miestų ir rajonų savivaldybių gyventojų aprūpinimo viešųjų bibliotekų ištekliais, naudojimosi bibliotekų paslaugomis intensyvumo ir bibliotekų veiksmingumo.

Regiono bibliotekų rodikliai Lietuvos SVB kontekste

Bibliotekų vertinimui naudojama 18 standartizuotų rodiklių, kurie suskirstyti į 4 grupes (dimensijas). Nustatant kiekvienos bibliotekos poziciją kitų tos grupės bibliotekų atžvilgiu, kiekvienam rodikliui yra apskaičiuojamas procentilis (matematinėje statistikoje viena iš reikšmių, dalijanti skirstinį į 100 vienodo dažnio grupių). Biblioteka, turinti mažiausią konkretaus rodiklio reikšmės vertę, gauna 0 procentilių, o turinti didžiausią reikšmės vertę – 1 procentilį; visų kitų bibliotekų rodiklių reikšmės išsidėsto tarp šių dviejų skaičių. Atsižvelgiant į procentilius, bibliotekos suskirstomos į tris grupes – aukščiausią (nuo 0,67 iki 1,00 procentilio), vidurinę (nuo 0,33 iki 0,66 procentilio) ir žemiausią (nuo 0,00 iki 0,32 procentilio). Kiekvienoje dimensijoje bibliotekos vertinamos žvaigždėmis: aukščiausioje grupėje esančioms bibliotekoms skiriama viena žvaigždė (●), o esančioms vidurinėje grupėje – pusė žvaigždės (◐).

I dimensija. Paslaugos (ištekliai). 6 rodikliai: I. Dokumentų (fiz. vnt.) skaičius vienam gyventojui; II. Naudingas patalpų plotas (m²) 1000 gyventojų; III. Profesionalių bibliotekininkų (etatų – VEE) skaičius 1000 gyventojų; IV. Viešos prieigos kompiuterizuotų darbo vietų (KDV) vartotojams skaičius 10 000 gyventojų; V. Interneto seansų skaičius vienam gyventojui; VI. Renginių skaičius 1000 gyventojų. Šiems rodikliams didelę įtaką turi SVB tinklo bibliotekų skaičius, nuo kurio tiesiogiai priklauso bibliotekų patalpų ploto dydis, kompiuterizuotų darbo vietų skaičius, bibliotekininkų etatų skaičius; su bibliotekų skaičiumi susijęs ir bibliotekų fonduose esančių dokumentų skaičius bei interneto seansų skaičius, o bibliotekininkų etatų skaičius gali nulemti daugelį veiklos rodiklių.

Antroje bibliotekų grupėje aukščiausius vertinimus Regione pagal pirmos dimensijos rodiklius gavo Širvintų r. SVB; jos tinklo bibliotekos pirmauja pagal bibliotekininkų etatų skaičių ir renginių skaičių, o taip pat užima aukštas pozicijas pagal kompiuterizuotų darbo vietų vartotojams skaičių bei pagal interneto seansų skaičių. Labai nedaug nuo Širvintų atsiliko ir Lazdijų r. SVB tinklo bibliotekos, kurios yra lyderės Regione pagal bibliotekų patalpų plotą 1000 gyventojų ir pagal kompiuterizuotų darbo vietų skaičių, o dokumentų skaičius vienam gyventojui – vienas iš didžiausių. Alytaus r. SVB pirmauja Regione pagal dokumentų skaičių vienam gyventojui ir užima aukštą poziciją pagal patalpų plotą. Reitinguojant visas Lietuvos SVB, Lazdijų ir Širvintų rajonų bibliotekos pirmoje dimensijoje pateko į aukščiausią grupę ir užėmė antrą ir penktą vietas, o Alytaus r. SVB liko vidurinėje grupėje.

Trečioje grupėje į pirmą vietą Regione iškilo Šalčininkų r. SVB tinklo bibliotekos, gavusios aukščiausius vertinimus pagal dokumentų skaičių vienam gyventojui, bibliotekininkų etatų

skaičių 1000 gyventojų ir KDV skaičių 10 000 gyventojų. Lietuvos SVB reitinge Šalčininkų r. SVB taip pat yra aukščiausioje grupėje ir užima šeštąją vietą.

Ketvirtoje grupėje pagal pirmos dimensijos rodiklius Vilniaus r. SVB pralenkė Alytaus m. SVB tinklo bibliotekas, nors, lyginant su kitomis šios grupės Lietuvos bibliotekomis, Vilniaus r. SVB rodikliai nėra aukšti ir nesiekia Lietuvos vidurkio, išskyrus interneto seansų skaičių vienam gyventojui. Didelis tinklo bibliotekų skaičius Vilniaus rajone lemia didesnę jų patalpų plotą, KDV vartotojams skaičių, dokumentų fondo dydį, bibliotekininkų etatų skaičių bei kitus rodiklius, kurie akivaizdžiai rodo, kad užtikrinant paslaugų prieinamumą kaimo gyventojams reikalingi žymiai didesni bibliotekų išteklių negu kompaktiškai gyvenantiems miesto gyventojams.

Skirtumai tarp aukščiausių ir žemiausių rodiklių tos pačios grupės bibliotekose yra gana dideli, o labiausiai skiriasi interneto seansų skaičius vienam gyventojui, kuris Varėnos r. SVB yra 23 kartus didesnis nei Švenčionių r. SVB. Tikėtina, kad dideli šio rodiklio reikšmių skirtumai gali atsirasti ne tik dėl nevienodo lankytojų naudojimosi šia paslauga intensyvumo, bet ir dėl netikslios interneto seansų apskaitos, todėl šios paslaugos vertinimas gali būti nepakankamai patikimas ir objektyvus.

II dimensija. Naudojimasis biblioteka. 5 rodikliai: I. Fizinio apsilankymų skaičius vienam gyventojui; II. Virtualių apsilankymų skaičius vienam gyventojui; III. Dokumentų išduotis vienam gyventojui; IV. Fondo apyvarta; V. Bendras bibliotekos darbo valandų (kai biblioteka atvira vartotojui) skaičius per metus 1000 gyventojų. Naudojimosi biblioteka intensyvumas priklauso nuo daugelio veiksnių, susijusių su bibliotekos išteklių ir paslaugų pasiūla bei prieinamumu.

Palyginus naudojimosi bibliotekomis rodiklius antroje grupėje paaiškėjo, kad Alytaus r. ir Širvintų r. SVB, kurių paslaugos (I dimensija) buvo įvertintos geriausiai Regione, šioje dimensijoje taip pat gavo aukštus įvertinimus ir užėmė antrą (Alytaus r. SVB) ir trečią (Širvintų r. SVB) vietas. Šias bibliotekas pralenkė Varėnos r. SVB, nors ji nepasižymėjo aukštais pirmos dimensijos rodikliais. Naudojimosi bibliotekų paslaugomis intensyvumui didelę įtaką turi ne tik pirmos dimensijos rodikliai, bet ir aptarnaujamos teritorijos gyventojų tankis, racionalus tinklo bibliotekų išdėstymas užtikrinant jų prieinamumą daugumai gyventojų, bibliotekų fizinės aplinkos patrauklumas, patalpų ir įrangos būklė, bibliotekininkų iniciatyvos skatinant gyventojus naudotis bibliotekų paslaugomis bei kiti veiksniai, kuriems nustatyti reikalingi papildomi duomenys ir gilesnė vidinės bei išorinės aplinkos analizė. Pvz., Alytaus r. SVB žymiai pralenkė kitas Regiono bibliotekas pagal fizinių apsilankymų ir dokumentų išduoties rodiklius, kuriems turi įtakos specifinės veiklos sąlygos: Viešoji (pagrindinė) biblioteka yra įsikūrusi Alytaus mieste ir jos paslaugomis daugiausia naudojasi miesto savivaldybės gyventojai, kurie nėra rajono bibliotekų tikslinė grupė, tačiau žymiai padidina rajono SVB rodiklius. Lietuvos SVB reitinge visos trys minėtos Regiono SVB pateko į aukščiausią grupę: Alytaus r. SVB užėmė antrąją vietą, Varėnos r. SVB – ketvirtąją, Širvintų r. SVB – septintąją.

Trečioje grupėje vienodas pozicijas Regione užėmė dvi bibliotekos – Trakų ir Ukmergės rajonų SVB. Kiekviena iš jų pirmavo tik pagal du šios dimensijos rodiklius: Ukmergės r. SVB – pagal fizinių ir virtualių apsilankymų skaičių vienam gyventojui, o Trakų r. SVB – pagal dokumentų išduotį vienam gyventojui ir fondo apyvartą. Šioje dimensijoje geriau vertinama ta

biblioteka, kuri yra atvira vartotojams ilgesnį laiką, todėl Regiono bibliotekų reitinge aukštesnė vieta atiteko Ukmergės SVB, kurios darbo valandų skaičius per metus 1000 gyventojų žymiai didesnis už Trakų SVB rodiklį. Lietuvos SVB reitinge Ukmergės r. SVB pagal naudojimąsi biblioteka pateko į aukščiausią grupę ir užėmė ketvirtą vietą, o Trakų r. SVB liko vidurinėje grupėje.

Ketvirtoje grupėje, priešingai nei pirmoje dimensijoje, Alytaus m. SVB pralenkė Vilniaus rajono bibliotekas ir pasiekė žymiai aukštesnius rodiklius (išskyrus bibliotekų darbo valandų skaičių 1000 gyventojų), o fondo apyvartos rodiklis joje yra vienas iš aukščiausių Lietuvoje. Intensyvesnį gyventojų naudojimąsi miesto bibliotekų paslaugomis lemia daugelis objektyvių priežasčių, susijusių su bibliotekų prieinamumu, miesto ir kaimo gyventojų poreikių bei laisvalaikio struktūros skirtumais. Lyginant su kitomis Lietuvos bibliotekomis, dauguma Alytaus m. SVB rodiklių nepasizymėjo aukštomis reikšmėmis, todėl šioje dimensijoje ji neužėmė aukštos vietos.

Antroje dimensijoje rodiklių reikšmių svyravimai tos pačios grupės bibliotekose taip pat yra dideli, bet labiausiai išsiskiria virtualių apsilankymų skaičius vienam gyventojui: aukščiausias rodiklis trečioje grupėje (Ukmergės r. SVB) yra 40 kartų didesnis už žemiausią (Šalčininkų r. SVB) – tai didžiausias skirtumas Regione iš visų BIX metodikoje naudojamų rodiklių. Šio rodiklio skirtumus taip pat gali nulemti paklaidos virtualių apsilankymų apskaitoje, o ne vien bibliotekų interneto svetainių turinys, elektroninių paslaugų pasiūla bei jų prieinamumas.

III dimensija. Veiksmingumas. 4 rodikliai: I. Fondo komplektavimui skirtos lėšos vienai išduočiai; II. Darbuotojų darbo valandų ir valandų, per kurias biblioteka atvira lankytojams, santykis; III. Apsilankymų skaičius per vieną bibliotekos darbo, kai biblioteka atvira lankytojui, valandą; IV. Paprastosios išlaidos vienam apsilankymui.

Pirmas, antras ir ketvirtas trečiosios dimensijos rodikliai, parodantys lėšų ir darbo laiko sąnaudas užtikrinant pagrindines bibliotekos paslaugas, vertinami atvirkštine tvarka, t.y. kuo mažesnėmis sąnaudomis užtikrinama bibliotekos veikla, tuo geriau vertinama biblioteka. Bibliotekų veiksmingumą išreiškiantys rodikliai tiesiogiai susiję su bendruomenės naudojimosi bibliotekos paslaugomis intensyvumu, bibliotekos finansavimu ir darbo organizavimu.

Didžiausią galimybę gauti aukštus įvertinimus šioje dimensijoje turi ne tik tos bibliotekos, kurių paslaugomis gyventojai intensyviai naudojasi, bet taip pat ir tos, kurių išlaikymui skiriamos nedidelės lėšos. 2013 m. ataskaitų duomenimis paprastųjų išlaidų suma Regiono bibliotekose svyruoja nuo 8,28 Lt vienam Vilniaus miesto gyventojui iki 62,32 Lt vienam Širvintų rajono gyventojui. Didžiausią dalį lėšų viešųjų bibliotekų fondų komplektavimui sudaro valstybės biudžeto lėšos, kurios paskirstomos tolygiai pagal gyventojų skaičių, o iš savivaldybių ir iš kitų šaltinių gaunamų lėšų dydis yra labai nevienodas. 2013 m. savivaldybių skirtos lėšos fondų komplektavimui sudarė nuo 3 % Vilniaus r. SVB iki 41 % Alytaus r. SVB; dovanoti ir paramos būdu gauti leidiniai – nuo 8 % Alytaus m. SVB iki 33 % Širvintų SVB, o kai kurių bibliotekų ataskaitose pinigų suma, už kurią leidiniai įsigyti paramos būdu, iš viso nenurodoma. Dėl šių priežasčių išlaidos bibliotekų fondų komplektavimui 2013 m. svyruoja nuo 2,86 Lt vienam Alytaus

miesto ir Vilniaus rajono gyventojui iki 5,43 Lt vienam Alytaus rajono gyventojui, o vienam Vilniaus m. gyventojui teko 1,06 Lt.

Antrasis šios dimensijos rodiklis (darbuotojų darbo valandų ir valandų, per kurias biblioteka atvira lankytojams, santykis) priklauso nuo lankytojų aptarnavimo trukmės ir juos aptarnaujančių darbuotojų skaičiaus, kurį gali nulemti bibliotekos patalpų dydis ir išplanavimas, aptarnavimo punktų bibliotekoje skaičius, apsilankymų skaičius, savitarnos būdu teikiamų paslaugų pasiūla. Didelę įtaką šiam rodikliui daro ir pareiginių funkcijų pasiskirstymas: mažesnę rodiklio reikšmę ir kartu aukštesnę vertinimą galima pasiekti diferencijuojant funkcijas ir užtikrinant, kad lankytojus aptarnaujantys bibliotekininkai kuo daugiau savo darbo laiko skirtų tiesioginiam lankytojų aptarnavimui. Didesnes galimybes diferencijuoti pareigines funkcijas turi tos bibliotekos, kuriose yra pakankamas darbuotojų skaičius. Filialuose, kuriuose dirba vienas darbuotojas, jo darbo laikas paprastai sutampa su bibliotekos darbo laiku, bet lankytojų aptarnavimo trukmę gali sumažinti įvairūs trukdžiai, dėl kurių biblioteka būna neprieinama lankytojams, pvz., darbuotojo nedarbingumo metu, kuris įskaičiuojamas į jo darbo laiką, švaros dienomis, atliekant dokumentų fondo patikrinimą ir perdavimą, darbuotojui išvykus į mokymus, pasitarimus ir pan. Be to, lankytojų aptarnavimo trukmę mažina bibliotekų patalpų remontai ir rekonstrukcijos. Dėl šių priežasčių per metus gali susidaryti gana didelis skirtumas tarp darbuotojų darbo valandų ir bibliotekos darbo valandų skaičiaus, kuris didina rodiklio reikšmę ir kartu mažina jo vertę.

Už veiksmingumą antroje grupėje geriausiai įvertintos Alytaus r. ir Varėnos SVB, gavusios aukštus įvertinimus ir už naudojimąsi biblioteka (II dimensija). Alytaus r. SVB pirmauja Regione pagal tris šios dimensijos rodiklius, o jos darbuotojų darbo valandų ir valandų, per kurias biblioteka atvira lankytojams, santykis yra mažiausias Lietuvoje. Gerą įvertinimą šioje dimensijoje gavo ir Druskininkų SVB, kurioje apsilankymų skaičius per vieną bibliotekos darbo valandą yra didžiausias Regione ir vienas iš didžiausių Lietuvoje. Lietuvos SVB reitinge visos šios trys Regiono bibliotekos pateko į aukščiausią grupę ir gavo po vieną žvaigždę: Alytaus r. SVB šioje dimensijoje užėmė pirmąją vietą, Varėnos r. SVB – trečiąją, o Druskininkų SVB – septintąją.

Trečioje grupėje į lyderio pozicijas Regione iškilo Trakų r. SVB, o Lietuvos bibliotekų reitinge ji užėmė penktąją vietą.

Ketvirtoje grupėje pagal veiksmingumo rodiklius pirmauja Alytaus m. SVB, kurios tinklo bibliotekų paslaugomis gyventojai naudojasi žymiai aktyviau nei Vilniaus r. SVB. Lietuvos SVB reitinge Alytaus m. SVB šioje dimensijoje užėmė antrąją vietą.

Penktoje grupėje, kurioje yra 4 bibliotekos didžiuosiuose Lietuvos miestuose, Vilniaus m. SVB pagal veiksmingumą užėmė antrąją vietą.

IV dimensija. Plėtra. 3 rodikliai: I. Fondo atnaujinimo procentas; II. Mokymams skirtų valandų skaičius vienam darbuotojui; III. Nepaprastosios išlaidos vienam gyventojui.

Aukštesnį fondo atnaujinimo rodiklį gali pasiekti ne tik tos bibliotekos, kurios įsigyja daugiau leidinių, bet ir turinčios mažesnius dokumentų fondus. Mokymams skirtų valandų skaičius daugiausia priklauso nuo bibliotekos galimybių, kurias lemia kvalifikacijos kėlimui ir

komandiruotėms skirtų lėšų dydis. Tikėtina, kad šio rodiklio skirtumai bibliotekose gali atsirasti ir dėl netikslios mokymuose praleistų valandų apskaitos.

Antroje grupėje pagal ketvirtos dimensijos rodiklius į pirmąją vietą Regione iškilo Elektrėnų SVB, kurios plėtros vertinimui didžiausią įtaką turėjo aukštas fondo atnaujinimo rodiklis ir nepaprastųjų išlaidų suma vienam gyventojui. Lietuvos SVB reitinge ji pateko į aukščiausią grupę ir užėmė septintąją vietą.

Trečioje grupėje pagal visus tris šios dimensijos rodiklius Regiono lydere tapo Trakų r. SVB, kuri Lietuvos SVB reitinge pateko į vidurinę grupę.

Ketvirtoje grupėje Alytaus m. SVB pagal du rodiklius – fondo atnaujinimo procentą ir mokymams skirtų valandų skaičių – pralenkė Vilniaus rajoną ir Lietuvos SVB reitinge pateko viduriniąją grupę.

Penktoje grupėje Vilniaus m. SVB Lietuvos SVB reitinge užėmė pirmąją vietą.

Galutinis bibliotekų vertinimas. Galutiniame vertinime kiekviena biblioteka gali surinkti daugiausia 4 žvaigždes, jeigu visose keturiose dimensijose ji yra aukščiausioje grupėje. Vertinant 2013 metų veiklos rodiklius nė viena Regiono biblioteka Lietuvos SVB reitinge nesurinko keturių žvaigždžių.

Trimis žvaigždėmis buvo įvertinta Alytaus r. SVB (II grupė); ji gavo po vieną žvaigždę už naudojimąsi biblioteka ir veiksmingumą, ir po pusę žvaigždės už paslaugas ir plėtrą. Alytaus r. SVB pirmauja Lietuvoje pagal 4 rodiklius: dokumentų skaičių ir fizinių apsilankymų skaičių vienam gyventojui, dokumentų išduotį vienam gyventojui ir pagal darbuotojų ir bibliotekos darbo laiko santykio rodiklį. 2013 m. atlikto tyrimo duomenimis, kai buvo vertinami pagrindinių viešųjų bibliotekų 2012 m. veiklos rodikliai, Alytaus r. VB buvo tapusi lydere visų Lietuvos viešųjų bibliotekų reitinge ir gavo 4 žvaigždes.

2,5 žvaigždės įvertinta Varėnos r. SVB (II grupė), kuri gavo po vieną žvaigždę už naudojimąsi biblioteka ir veiksmingumą ir pusę žvaigždės už paslaugas. Pagal 2012 m. veiklos rodiklius Varėnos r. VB buvo įvertinta 3 žvaigždėmis.

Dviem žvaigždėmis įvertintos 5 Regiono bibliotekos: Šalčininkų (III grupė), Širvintų (II grupė), Trakų (III grupė), Ukmergės (III grupė) ir Vilniaus miesto (V grupė) SVB. Širvintų SVB pirmauja Lietuvoje pagal renginių skaičių 1000 gyventojų ir bibliotekos darbo valandų skaičių per metus 1000 gyventojų, o Vilniaus miesto SVB yra lyderė penktoje grupėje pagal 4 rodiklius: fondo apyvartą, fizinių apsilankymų skaičių per vieną bibliotekos darbo valandą, fondo atnaujinimo procentą ir nepaprastąsias išlaidas vienam gyventojui.

Trys Regiono bibliotekos gavo po 1,5 žvaigždės: Alytaus miesto (IV grupė), Druskininkų (II grupė) ir Elektrėnų (II grupė) SVB. Alytaus m. SVB pasiekė didžiausią Lietuvoje (ketvirtoje grupėje) apsilankymų skaičių per vieną bibliotekos darbo valandą.

Viena žvaigžde įvertintos dvi Regiono bibliotekos: Lazdijų r. SVB – už paslaugas, Švenčionių r. SVB – už veiksmingumą.

Tyrimo išvados

Savivaldybių viešųjų bibliotekų sistemos vertinimas ir rodiklių palyginimas su kitų savivaldybių bibliotekomis yra svarbus ir vertingas bibliotekų atstovavimo įrankis. Tyrimo rezultatai rodo, kad siekiant aukštesnio įvertinimo, reikalingos ne tik bibliotekos personalo pastangos, bet būtinas ir savininko funkcijas vykdančių institucijų indėlis užtikrinant bibliotekų veiklos sąlygas. Daugelis rodiklių reikšmių priklauso nuo SVB struktūrinių teritorinių padalinių (filialų) skaičiaus ir racionalaus jų išdėstymo teritorijoje, nuo investicijų į SVB tinklo bibliotekų išteklius ir paslaugas bei jų plėtrą, t.y. nuo bibliotekų savininkų priimamų sprendimų, lemiančių bibliotekų paslaugų prieinamumą visiems savivaldybės gyventojams ir tolygų SVB sistemos vystymą.

Visų SVB tinklo bibliotekų rodiklių palyginimas leidžia žymiai objektyviau įvertinti savivaldybės gyventojų aprūpinimą ištekliais, naudojimosi bibliotekų paslaugomis intensyvumą, bibliotekų veiklos veiksmingumą ir plėtrą nei lyginant tik pagrindinių bibliotekų (VB) rodiklius. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad atliekant bandomuosius bibliotekų vertinimus 2013 ir 2014 metais kai kuriuose rodikliuose pastebėtos paklaidos, galinčios nepagrįstai nulemti aukštesnę arba žemesnę kiekvienos SVB vietą reitinge. Užtikrinant bibliotekų vertinimo pagal BIX metodiką objektyvumą būtini tikslūs ir patikimi statistiniai duomenys.

Apibendrinti šio tyrimo rezultatai ir jų palyginimas su 2013 m. atlikto tyrimo duomenimis rodo, kad daugumos Regiono SVB tinklo bibliotekų pozicijos Lietuvos SVB reitinge mažai skiriasi nuo tų pačių savivaldybių VB pozicijų arba visiškai su jomis sutampa: aukščiausius vertinimus gavo tos SVB, kurių pagrindinės bibliotekos taip pat buvo įvertintos geriausiai. Artimos arba sutampančios tų pačių savivaldybių pagrindinių bibliotekų ir visos SVB sistemos pozicijos reitinge, vertinant jų veiklos rodiklius dvejus metus iš eilės, atskleidžia tam tikras viešųjų bibliotekų būklės ir raidos tendencijas kiekvienoje savivaldybėje ir įtikinamai rodo, kad teigiamiems pokyčiams reikalingos ilgalaikės suvienytos bibliotekų ir jų savininkų pastangos.

Reguliarus bibliotekų vertinimas kiekvienais metais ir jų reitingo skelbimas viešoje erdvėje leistų stebėti visų Lietuvos savivaldybių viešųjų bibliotekų būklę ir pasikeitimus, atskleistų pasiekimus ir plėtros tendencijas, labiau išryškintų jų stipriąsias ir silpnąsias puses bei aktualiausias problemas, kurių analizė suteiktų galimybę numatyti veiklos gerinimo priemones, priimti racionalius ir pagrįstus sprendimus, užtikrinančius tolimesnę nuoseklią ir kryptingą bibliotekų raidą.

Parengė Rita Paliukaitė-Medeckienė